

Kaźmierz_1
Karta wywiadu etnograficznego

Metryczka miejscowości		
Powiat	szamotulski	
Gmina	Kaźmierz	KA_KA_001
Miejscowość	Kaźmierz	KA_KA_001

Metryczka wywiadu			
Data realizacji	5.06.2013 r. 10.06.2013 r.	Miejsce wykonania	GOK, dom informatorki
Czas trwania	4 h	Forma i wielkość	Brak danych
Przeprowadzający	T.P.	Komentarz	Wywiad bez nagrania

Metryczka informatorów				
Kod	Płeć (K/M)	Wiek	Funkcja społeczna	Komentarz
KA_KA_001	K	75 l.	brak	Inicjatorka powstania Zespołu „Kaźmierzanka” przy Kole Emerytów

Informacje etnograficzne	
<i>Tematyka</i>	<i>Pozyskane informacje (ew. cytaty)</i>
I. Toponomastyka i etnonimy	
Nazwy miejscowości (historyczne; zwyczajowe)	Brak informacji.
Nazwy lokalne (przysiółków, części wsi, pól, łąk, pojedynczych gospodarstwa)	Brak informacji.
Nazwy topograficzne (cieków wodnych, stawów, wzniesień, obszarów leśnych, toń wodnych, uroczysk)	Brak informacji.
Nazwy pojedynczych obiektów przyrody żywej i nieożywionej (pojedynczych drzew i głązów narzutowych)	Brak informacji.
Endonimy (nazwy własne grup lokalnych i regionalnych)	Brak informacji.
Egzonimy (nazwy zewnętrzne grup lokalnych i regionalnych)	Brak informacji.
II. Folklor dawny i inne zjawiska kulturowe	
Podania (opowieści) o wydarzeniach lokalnych	Brak informacji.
Tradycyjne obrzędy (także te związane z tradycjami religijnymi) doroczne	
1.	<p>Św. Andrzeja (Andrzejki)/św. Katarzyny (Katarzynki)</p> <p>Andrzejki to raczej obchodziło się zawsze w szkole.</p>
2.	<p>Św. Marcina/11</p> <p>Na św. Marcina piecze się rogaliki z marmoladą albo kupuje się</p>

	listopada	w cukierni gotowe rogałe. Mówią, że jak spadnie na 11 listopada śnieg, tzn., że „Marcin na siwym koniu przyjechał”.
3.	Adwent	Zarówno w adwencie jak i w Wielkim Poście nie organizuje się zabaw ani też nie ma wesel. Mimo różnych zmian, nadal ludzie nie robią wesel w tych okresach. W adwencie chodzi się na roraty, a w Wielkim Poście na drogę krzyżową i Gorzkie Żale. Dawniej w adwencie podobnie jak i w karnawale, jak było dużo pierza odbywało się darcie pierza. Informatorka wspomina, że były to bardzo radosne i wesole spotkania. Śpiewało się piosenki, opowiadało różne rzeczy. Na koniec była zawsze kolacja i tańce, jak darcie pierza kończyło się w karnawale.
4.	Św. Mikołaja (Mikołajki)	Na Mikołaja dzieci dostają słodycze, które wkłada się do butów. Buty muszą być czyste. Trzeba coś wnukom włożyć do butów, jakże inaczej.
5.	Wigilia	Na kolację wigilijną siadamy razem z dziećmi (informatorka urodziła 4 córki). Pod biały obrus wkłada się siano. Na stole stawiane jest również puste nakrycie. Jak tylko pamięta, zawsze tak było w domu. Powinno być 12 potraw, tyle ile miesięcy w roku. Ale nie zawsze tyle się przygotowuje. Bo zresztą i zdrowia nie ma, aby tyle potraw zjeść. - zupa rybna z „łebków od karpia” - zupa grzybowa - śledzie w śmietanie, w oleju, occie; - karp smażony; - kapusta z grzybami; - pierogów nie przygotowuje; - groch do kapusty (puree); - kompot ze suszu (suszonych owoców) - makielki” – kluski - makaron, z makiem z rodzynekami, na słodko; muszą być, bo wnukowie bardzo lubią. Ciasta: makowiec zawijany, sernik, czasem i piernik na blasze

		<p>lub drobne pierniki, placek drożdżowy z owocami;</p> <p>Choinka – dawniej żywe drzewko ze świerku; ubierana dzień przed wigilią, albo w samą wigilię; Robiliśmy wszyscy ozdoby w szkole. Z tego co było pod ręką i każdy z nas się cieszył, że miał swoją zabawkę na choince. Obecnie można kupić różne ozdoby. Teraz mają sztuczną choinkę, która stoi z reguły do kolędy. Parę żywych gałązek świerkowych musi być, aby był zapach świerku. Pasterka jest obowiązkowa, bo jakże by nie iść na Pasterkę.</p> <p>- kolędy śpiewa się dopiero od wigilii. Prezenty, po kolacji zawsze przynosił Gwiazdor. Chociaż coraz częściej kładzie się je pod choinkę i mówi dzieciom, że Gwiazdor przyszedł, kiedy one spały.</p> <p>Dawniej to było powszechne, teraz mniej; Po kolacji wigilijnej chodziły „Gwiazdory”. Zawsze ich wpuszczano do domu. Miło było posłuchać kolęd i razem się poweselić.</p>
6.	Pierwsze i Drugie Święto Bożego Narodzenia	Święta spędza się rodzinnie.
7.	Sylwester/Nowy Rok	<p>Na Sylwestra obecnie jest strzelanie petard, fajerwerków. Kiedyś tego nie było, chyba że zimne ognie. Jak byli młodzi, to chodzili na zabawy, które odbywały się w świetlicy. Teraz młodzi jeżdżą po różnych wsiach.</p> <p>Psoty – dawniej to było powszechne, kiedy to <i>wynoszono sąsiadom „uliczki”</i>, czyli bramki. Czasem i bramy albo i części od wozu, czy budę od psa.</p>
8.	Trzech Króli	Msza w kościele. Potem kredą pisze się imiona Trzech Króli: Kacper, Melchior i Baltazar oraz inicjały Nowego Roku na drzwiach domu. Nic więcej.
9.	Kolędnicy	Nie pamięta aby był zwyczaj chodzenia kolędników.
10.	MB Gromniczej	Ze świecami idzie się do kościoła. Starsi zapalali je w czasie

		<p>burzy. Niektórzy robią tak do dziś. Pamięta, że jej mama tak robiła. Zapalona gromnica miała chronić dom, gospodarstwo od uderzenia pioruna. Ona już tego nie robi. Świeca ta była też zapalana, zdarza się to również i teraz, gdy ktoś umierał (-a) w domu albo był ciężko chory. Dawniej było to praktykowane we wszystkich domach. Teraz to przeważnie ludzie umierają w szpitalach. Wszystko się pozmieniało.</p>
11.	Karnawał, tłusty czwartek, koniec karnawału	<p>W karnawale organizowane były dawniej zabawy, jeszcze w latach 60-80. XX wieku. Teraz raczej to ma formę dyskotek dla młodzieży, w szkole, a także w świetlicy.</p> <p>Obecnie w organizację różnych imprez włącza się Koło Gospodyń Wiejskich, strażacy.</p> <p>W karnawale nadal się spotykamy, w swoim gronie emerytów; na takie spotkania pieczemy pączki (jak nie ma czasu, to je kupujemy), chruściki i inne ciastka. Czasem jest to placek drożdżowy.</p> <p>Pączki obowiązkowo są na „tłusty” czwartek. Na „ostatki”, czyli podkoziółek również pączki, jest zabawa. Trzeba się trochę pobawić, bo w Poście już nie wypada.</p>
12.	Topienie Marzanny	Brak informacji.
13.	Środa Popielcowa	<p>Początek Wielkiego Postu. Ksiądz w kościele posypuje głowy popiołem. Nie je się także potraw mięsnych.</p> <p>Dawniej, przypinano szpilkami do płaszczy, kurtek, małe woreczki z popiołem. Tak dla żartu. Jeszcze w latach 70. XX wieku praktykowano te zwyczaje. Jak córki informatorki chodziły do szkoły, to zwyczaj ten był jeszcze praktykowany.</p>
14.	Śródpoście	Pojęcie nieznanne.
15.	Niedziela Palmowa	Z palmami zrobionymi z bazi (wierzbowych gałązek), kwiatów sztucznych, zielonych gałązek brzozy idzie się do kościoła.

		<p>Poświęcone palmy przechowuje się przez cały rok. Potem palmę pali się w piecu, gdyż święconego się nie wyrzuca. Nie było zwyczaju robienia takich dużych, kolorowych palemek, jak to w innych częściach kraju takie duże robią.</p>
16.	Triduum Paschalne	<p>Dni te mają przede wszystkim wymiar kościelny. Od Wielkiego Czwartku do Wielkiej Soboty ludzie chodzą do kościoła. To wszystko.</p> <p>W domu odbywa się przed Wielkanocą dokładne sprzątanie. Bo tak z wiosną należy zrobić po zimie większy porządek.</p> <p>Od kilku lat odbywa się Droga Krzyżowa dla emerytów.</p>
17.	Wielkanoc (święcenie koszyczka)/Niedziela Wielkanocna	<p>Święcenie pokarmów odbywa się w kościele. Ksiądz również jeździ po innych wsiach w parafii, bo nie wszyscy mają blisko do kościoła. Do koszyczka wkładana jest szynka, różne kielbasy, biała parzona, baranek z masła, wyrabiany w drewnianej foremce, kawałek ciasta, jajka, sól i pieprz, chleb. Jaja malowane są w łupinach cebuli, a także w kupowanych farbach. A niektórzy to i wcale nie malują.</p> <p>Rezurekcja w Wielkanoc była dawniej zawsze rano, o godz. 6.00. Teraz to odprowadzane jest wieczorem w Wielką Sobotę, a rano już rezurekcji nie ma. Śniadanie Wielkanocne rozpoczyna się od dzielenia się jajkiem i święconym oraz składaniem życzeń. A potem się je wędliny, szynki. Zawsze przed Wielkanocą było świniobicie, wtedy szczególnie dużo musiało być wędlin i innego rodzaju mięsiwa.</p> <p>Dawniej pamięta, 3-4 razy do roku było świniobicie. Robiło się kielbasy, kaszanki, pasztetowe. Wekowało się także przetwory w słoiki.</p> <p>Ciasta: sernik, placek drożdżowy z kruszonką, babki drożdżowe i piaskowe. Dawniej mazurków nie robiono, od jakiegoś czasu niektórzy to przygotowują. U informatorki tego się w domu nie</p>

		<p>robi.</p> <p>„Zając” na Wielkanoc dzieciom przynosi słodycze. Dzieci robiły gniazdka w ogródkach. Tak zawsze było na Wielkanoc.</p>
18.	Poniedziałek Wielkanocny	<p>W Poniedziałek Wielkanocny zawsze było oblewanie wodą ... i to solidne. Dawniej to lali się niemiłosiernie ... całymi wiadrami wody. Obecnie zwyczaj ten ma raczej symboliczny wymiar, prawie to wszystko zanikło.</p> <p>Nie pamięta, aby w Poniedziałek Wielkanocny chodziły „siwki”.</p>
19.	Zielone Świątki	<p>Dawniej ludzie stroili domy tatarakiem i brzoźką. Ale to już przynajmniej ze 20 lat już tego nie ma.</p>
20.	Boże Ciało	<p>Procesja na Boże Ciało odbywa się w parafii, w Kaźmierzu. Od ołtarzy przynosi się zielone, brzożowe gałązki i wkłada w warzywnik, w kapustę (tak przynajmniej dawniej było). Ludzie wierzą, że przyniesie to dobre plony oraz że nie będzie szkodników. Tak czynili rodzice informatorki, no to i ona tak samo postępuje. Nie pamięta, aby na koniec oktawy Bożego Ciała przygotowywano wianuszki z ziół. Mieszkańcy ulicami kolejno przygotowują ołtarze. Dawniej całe drogi, które służyły procesjom były ustrojone. W każdym domu, oknie była świeca i obraz Serca Jezusowego. Teraz coraz mniej ludzi to robi.</p>
21.	Św. Jana	<p>Brak informacji.</p>
22.	MB Zielnej	<p>Na dzień 15 sierpnia – święto Wniebowzięcia Matki Boskiej istnieje zwyczaj święcenia warzyw, ziół, kwiatów, kłosów zboża. Dawniej to były polne zioła zbierane na łące. Teraz to bierze się kwiatki, jakie się ma pod ręką. Zawsze tego dnia ludzie z ziołami chodzili do kościoła.</p>
23.	MB Siewnej	<p>Nie zna żadnego zwyczaju.</p>
24.	Dzień Wszystkich	<p>Zapala się znicze i sprząta groby na Dzień Wszystkich</p>

	Świątych/Dzień Zaduszny	<p>Świątych oraz na Dzień Zaduszny, czyli Zaduszki (2 listopada). Jak komu pasuje, to jedzie na cmentarz. Im człowiek starszy, tym więcej tych grobów.</p> <p>Od paru lat dzieci chodzą na Halloween z dyniami z zapaloną w środku świeczką. Bawią się w ten sposób, że zbierają cukierki mówiąc: „cukierek albo psikus”. Nie podobają się informatorce takiego rodzaju zwyczaje.</p>
25.	Inne tradycyjne wydarzenia doroczne (cykliczne) istotne dla informatora	Brak informacji.
Tradycyjne obrzędy rodzinne i okolicznościowe		
1.	Narodziny i chrzest	<p>Dawniej kobiety dzieci rodziły w domu. Informatorka też urodziła się w domu, podobnie jak i rodzeństwo. Przy porodzie była położna, która nazywała się akuszerka. Dobra położna potrafiła prawie każdej kobiecie pomóc, jak były komplikacje, to wieziono kobietę do szpitala. Zdarzało się, że jak poród był ciężki to kobiety umierały, albo i też dzieci. Zresztą i teraz w szpitalu różnie też to może wyglądać. Do czasu chrztu nie wolno było z dzieckiem wychodzić „na dwór”, ani okien otwierać, aby „złe duchy nie uczyniły dziecku krzywdy”. Dawniej mówiono, że kobieta powinna dwa tygodnie po porodzie leżeć i odpoczywać. Chrzest dawniej odbywał się szybko, gdy dziecko było kilkutygodniowe. Do kościoła szli z dzieckiem sami rodzice. Trzeba patrzeć, aby na rodziców chrzestnych wybrać porządnych ludzi, kiedyś byli często nimi dziadkowie. Teraz to i rodzice i chrzestni idą do kościoła, a chrzest odbywa się w różnym czasie. Czasem dziecko ma kilka miesięcy, albo i lat. Zależy jak komu pasuje.</p> <p>W wózku albo i w łóżeczku należało wiązać czerwoną kokardkę, aby nikt dziecka nie zauroczył. Nadal istnieje zwyczaj, że dziecko jak kończy roczek ma wybrać; różaniec,</p>

		<p>kieliszek, książeczkę do nabożeństwa czy też inną, pieniądz. Ma to wróżyć o przyszłości dziecka ... kim będzie w przyszłości.</p> <p>Wie, że jej mama chodziła „do wyvodu”, czyli do takiego poświęcenia w kościele i zaprowadzenia kobiety do ołtarza. Informatorka również, po każdym dziecku – urodziła 4 córki – szła do wyvodu – w latach 60. XX wieku. Do czasu wyvodu nie wolno było kobiecie wychodzić z domu ani też odwiedzać inne osoby. Nie wie, kiedy ten zwyczaj zanikł.</p>
2.	Ślub i wesele	<p>Dawniej przed weselem były tzw. „zmówiny” czyli umawianie się co do wesela pomiędzy rodzicami. Dawniej wesela były w domu panny młodej, teraz to raczej w lokalach (od 20-30 lat). Informatorka też miała wesele w domu, bardzo skromne. Z mężem poznała się na zabawie. W jednej izbie jedli, a u sąsiada tańczyli. Ludzie często dawniej poznawali się na zabawach. Wiele osób dawniej miało swoje wesele w restauracji „pod Pawiem” w Kaźmierzu. Teraz to chyba nosi inną nazwę. Ale najczęściej wesela były po domach. Jadło się w domu, a tańczono na powietrzu, jak było ciepło. Zimą musiało to być w mieszkaniu. Zresztą wesela kiedyś nie były takie duże i z takim przepychem robione, jak to się zdarza obecnie.</p> <p>- jak rodzice opowiadali to zostali wyswatani przez „swata”. Jak to niegdyś mówiono „naraił mu żonę, albo męża”</p> <p>- Znany był i nadal jest praktykowany zwyczaj tłuczenia przed domem panny młodej szkła, butelek, na szczęście, nazywany „pulteram”. Obecnie ma to miejsce tydzień przed weselem, dawniej odbywało się dzień przed weselem. Dawniej najpierw był ślub cywilny, a potem kościelny w sobotę. Bez ślubu cywilnego nie można było zawrzeć ślubu kościelnego. Teraz młodzi mogą wziąć tylko jeden ślub w kościele. Albo żyją bez</p>

		<p>ślubu, bo jak twierdzą muszą się dopasować. A potem i tak się rozwodzą. Młodych przybyłych z kościoła wita się chlebem i solą. Wracających z kościoła zatrzymuje się bramami po drodze ... aby dalej przejechać, młodzi muszą wykupić się wódką (jak dorośli zatrzymują), albo pieniążkami (jak dzieci). Nadal jest to żywy zwyczaj.</p> <p>Zwyczaj na weselu: oczepiny panny młodej były o 24.00, podziękowania dla rodziców, poprawiny. Do tańca przygrywała kapela – zespół muzyczny. Grali na akordeonie, skrzypcach, perkusji. Później pojawił się klarnet, trąbka albo saksofon. Jeszcze w latach 80. XX wieku była to orkiestra „grająca na żywo”, bez żadnego elektronicznego wzmacniania. Często na wesela przychodzili dawniej dziad i baba. Było i jest wykupywanie buta panny młodej.</p> <p>Teraz wesela odbywają się w lokalach i wyglądają prawie wszędzie tak samo.</p>
3.	Śmierć i pogrzeb	<p>Do lat 80. XX wieku ciało zmarłego przechowywano przez 3 dni w domu. Teraz to jest chłodnia w Szamotułach. Nieboszczyka przywozi się do kościoła dopiero w dzień pogrzebu. Wtedy tam można się zebrać na różaniec. Czasem nieboszczyk jest dzień wcześniej przywożony i trumna wkładana jest do kaplicy, przy kościele. I wtedy tam można zebrać i odmówić różaniec. W przeszłości co wieczór, do czasu pogrzebu zbierano się w domu aby odmówić różaniec za duszę zmarłego. Zwyczaj ten jest nadal praktykowany, ale w mniejszym gronie. Potem odbywał się pogrzeb. Obecnie odmawia się tylko różaniec w dniu pogrzebu, w kościele przed Mszą św. pogrzebową.</p> <p>Złym znakiem było gdy ciało zmarłego przeleżało przez niedzielę. Mogło to bowiem oznaczać, że nieboszczyk „pociągnie z sobą” kogoś następnego.</p>

4.	Inne zjawiska	Brak informacji.
	Zespoły i tradycje folklorystyczne, śpiewacze, muzyczne, w tym: przeglądy i festiwale oraz twórcy słowa	Zespół „Kaźmierzanka”.
	Tradycje kulinarne, w tym: produkt regionalny i lokalny, potrawy świąteczne, przepisy	<ul style="list-style-type: none"> - patrz potrawy świąteczne - plynclze, czyli placki ziemniaczane - pyry z „gzikiem” - czernina z kaczki z kluskami (dawniej ze startych surowych ziemniaków) teraz to już z makaronem, albo łazankami i suszonym owocem - polewka z maślanki - kawa zbożowa z mlekiem - naworka z „kluberkami” - pyzy ziemniaczane i kiszona kapusta
III. Tradycje rękodzielnicze		
	Tradycje wytwórczości rękodzielniczej, sztuki ludowej oraz artystów nieprofesjonalnych	Brak informacji.
IV. Przejawy religijności tradycyjnej		
1.	Kapliczki i krzyże w miejscowości (okoliczności powstania, rok fundacji, fundatorzy)	<p>Na rynku znajduje się Figura Matki Bożej Niepokalanie Poczętej, którą wystawili mieszkańcy Kaźmierza na przełomie 1948/1949 roku. Przed I wojną światową stała w tym miejscu Figura św. Wawrzyńca.</p> <p>Przy kościele znajduje się grotta Matki Bożej, która powstała ok. 1980 roku. Przy dzwonnicy stoi przeniesiona z cmentarza Figura Najświętszego Serca Jezusowego. Na terenie cmentarza przykościelnego znajduje się niewielka figura św. Wawrzyńca postawiona na fragmencie nagrobka, pochodzącego prawdopodobnie z cmentarza ewangelickiego.</p>

		<p>Na cmentarzu usytuowana jest figura św. Jana Nepomucena z XVIII wieku.</p> <p>Przed domem Janiny i Stanisława Ozimków stoi figura Matki Bożej z 1997 roku.</p> <p>Figura Matki Bożej z 2000 roku znajduje się przed posesją Marii i Edmunda Buluków.</p>
2.	Miejsca cudowne (święte drzewa, gaje, źródelka)	Brak informacji.
3.	Święte figury, obrazy, rzeźby	Brak informacji.
4.	Miejsca kultu religijnego	Ludzie jeżdżą sami do Częstochowy, do Lichenia. Pielgrzymki są organizowane również przez parafię czy KGW. A także przez Koło Seniorów.
5.	Lokalne tradycje pielgrzymowania	Chodzą pielgrzymki piesze do Biezdrowa, na 14 września, dzień Podwyższenia Krzyża Świętego. Wtedy tam odbywa się odpust parafialny. Ale ludzie pojedynczo się tam wybierają, także z innych wsi.
6.	Lokalne odpusty	<p>Odpust w Biezdrowie – 14 września.</p> <p>W Szamotułach jest też odpust na Św. Stanisława – 8 maja i jakoś na koniec sierpnia.</p> <p>Odpust w Kaźmierzu – 8 września – Narodzenia NMP i św. Anny – 26 lipca.</p>

V. Lokalne uroczystości i obchody świeckie

1.	Dożynki	Z reguły odbywają się na początku września. Dawniej dożynki były w każdej wsi. Teraz mamy tylko dożynki gminno-parafialne. W kościele też odbywa się Msza Dzięczynna po skończonych żniwach. Pieczony jest duży chleb, jako znak, że żniwa zostały zakończone. W organizację dożynek włączają się
----	---------	---

		<p>władze Gminy, Kółka Rolnicze, Koła Gospodyń, szkoły, zespoły artystyczne. Zawsze jest korowód wieńców, maszyn itp.. Różne występy artystyczne, konkursy, jedzenie, kiełbasy, bigos, itd., a na zakończenie jest zabawa.</p> <p>Często na dożynkach występuje zespół „Kaźmierzanka” złożony ze seniorek (emerytek) działający przy GOK w Kaźmierzu, czy zespół Peters Band (wszystko działa przy GOK-u).</p>
2.	Dni gminy/wsi	Dni Kaźmierza połączone są z dożynkami? Dni wsi nie obchodzi się.
3.	Lokalne festyny	Brak informacji.
4.	Inne (np. organizowane przez szkoły, KGW, Domy Ludowe, Ośrodki Kultury)	GOK, działa KGW organizuje obchody Dnia Dziecka, Kobiet, Babci, Seniora. Świetlica znajduje się koło siedziby OSP.